

УДК 342.4

Н. В. Бочарова,кандидат історичних наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету(за наук. ред. доцента юридичних наук, професора **М. О. Баймуратова**)

КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКА У ВИДАВНИЦТВІ ОКСФОРДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Стаття розміщена у новій рубриці журналу «Сучасний зарубіжний конституціоналізм», яку веде д. ю. н., проф. М. О. Баймуратов. У вступному слові проф. М. О. Баймуратов зазначає необхідність в умовах євроінтеграційного розвитку України знання новітніх методологічних підходів та теоретичних напрацювань провідних світових фахівців у галузі конституційного права. У зв'язку з цим у подальшому передбачається на сторінках журналу висвітлювати вивчення конституційного права в зарубіжних країнах, публікаційну активність і діяльність наукових центрів, пов'язаних з проблемами конституційного права. Перша публікація з серії запланованих Н. В. Бочаровою присвячена характеристиці видань із конституційного права одного з найбільших університетських видавництв світу — Оксфордського університету. Аналізується створена унікальна джерельна база з конституційного права, серійні довідкові видання, зокрема, фундаментальна «Енциклопедія порівняльного конституційного права Макса Планка». Дана характеристика літератури за такими тематичними блоками: а) порівняльно-правові конституційні дослідження; б) аналіз конституціоналізму в рамках класичного доктринального дискурсу (складові елементи конституціоналізму, конституціоналізм у філософському вимірі, проблеми соціального контексту сучасного конституціоналізму). Наукову редакцію статті здійснено М. О. Баймуратовим.
Ключові слова: видавництво Оксфордського університету, конституціоналістика, конституційне право.

Видавництво Оксфордського університету (Oxford University Press) визнано найбільшим університетським видавництвом у сучасному світі. Воно входить до складу Оксфордського університету Великої Британії, а керівництво здійснює представницький орган (Delegates of the Press) із членів університету.

Заснований у 1117 р., Оксфордський університет належить до найстаріших і найбільш авторитетних вишів світу. Право друкувати книги було визнано за ним у 1586 р. постановою Зоряної палати. У наш час видавництво університету має представництва у 50 країнах, публікує щороку майже 6000 найменувань на більш ніж 40 мовах у різних форматах — друківаних і цифрових. Щорічний продаж складає майже 110 млн одиниць видань, багато з яких отримують нагороди на національному і міжна-

родному рівнях. Видавнича програма охоплює надзвичайно широкий академічний і освітнянський спектр, а основними критеріями для публікацій є якість, наукова і практична значимість творів. Публікуватися у видавництві Оксфордського університету престижно і є показником високого наукового рівня робіт. Сам факт публікації засвідчує міжнародне визнання наукових здобутків авторів і забезпечує їм широку світову аудиторію розповсюдження.

Важливим напрямом діяльності університетського видавництва є випуск правничої літератури практично з усіх галузей права. Видання з конституційного права входять в окремий тематичний розділ *Constitutional & Administrative Law*, який, своєю чергою, поділяється на декілька серій. Серед них прямо пов'язані з конституційною проб-

лематикою серії «Оксфордська конституційна теорія» (Oxford Constitutional Theory), «Оксфордський компаративний конституціоналізм» (Oxford Comparative Constitutionalism), «Повний американський конституціоналізм» (The Complete American Constitutionalism). Сюжети з конституційною тематикою містяться у виданнях із серій «Оксфордські довідники з права» (Oxford Handbooks in Law), «Оксфордські дослідження з новітньої правової історії» (Oxford Studies in Modern Legal History), «Оксфордський вступ до права США» (Oxford Introductions to US Law), «Філософські основи права» (Philosophical Foundations of Law), «Оксфордська філософія права» (Oxford Legal Philosophy), «Глобальні перспективи» (Global Perspectives), у так званих європейських серіях («Collected Courses of the Academy of European Law», «Oxford European Union Law Library», «Oxford Studies in European Law») та деяких інших.

Досвідчені і кваліфіковані редактори видавництва Оксфордського університету добре розуміють значення джерельної бази для вивчення і дослідження конституційних проблем. Це відобразилося в редакційній політиці видавництва щодо видання конституційних текстів та інших джерел конституційного права. У цьому плані привертає увагу, перш за все, створена унікальна електронна платформа під загальною назвою «Oxford Constitutional Law»¹, яка містить бази даних за трьома напрямками: 1) Оксфордські конституції світу (Oxford Constitutions of the World — OCW), 2) конституційне законодавство Сполучених Штатів (US Constitutional Law —

UCL), 3) Енциклопедія порівняльного конституційного права Макса Планка (Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law). Ця платформа дозволяє користувачам виконувати один пошук з конституційного законодавства країн світу, забезпечуючи швидкі, інклюзивні результати.

База даних «Оксфордські конституції світу» (OCW) містить англійські переклади конституцій для кожної юрисдикції у всьому світі, включаючи національні конституції, конституції суб'єктів федерацій та визнаних автономних регіонів². До кожного конституційного тексту додаються спеціальні коментарі (деталізація конституційного устрою юрисдикції) та інші довідникові матеріали (відповідний акт / закон, який регулює конституційний суд (або подібний орган); установчі документи; окремі акти та закони про поправки; історичні версії конституційного тексту). Редактори видання ретельно відстежують поточні зміни у конституціях і оперативно вносять нову інформацію до відповідних текстів, а також розміщують її в окремих довідках³, які присутні у відкритому доступі.

Слід зазначити, що ще до створення електронного варіанту, з 1971 р., видавництво Оксфордського університету публікувало у друкованому вигляді збірник «Конституції держав світу». Він існує і зараз і містить кваліфіковані переклади на англійську мову текстів 187 конституцій держав світу з науковими коментарями і довідковими матеріалами⁴. Якість видання значно поліпшилася з приходом до редакції відомих учених з Інституту порівняльного публічного

¹ Характеристика і умови доступу містяться за посиланням: Oxford Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/page/subscriber-services-oxcon/subscriber-services>.

² Oxford Constitutions of the World. URL: <https://global.oup.com/academic/product/oxford-constitutions-of-the-world-9780199799848?prevSortField=1&sortField=1&start=340&resultsPerPage=20&type=listing&prevNumResPerPage=20&lang=en&cc=fr>.

³ Наприклад: Constitution of the Canton of Basel-City: March 23, 2005 (as Amended to March 22, 2019) (Switzerland [ch]). URL: <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law-ocw/law-ocw-cd1245.reg-Group.1/law-ocw-cd1245>

⁴ Constitutions of the Countries of the World. Editor Emeritus Gisbert Flanz, Dr Rainer Grote, and Dr Rüdiger Wolfrum. Багатомовне видання друкується лише за індивідуальним замовленням. Можна замовити друк окремої конституції. Загальна вартість усієї серії складає 2513 ф.ст. URL: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-the-countries-of-the-world-9780379004670?lang=en&cc=ua#>.

права та міжнародного права ім. Макса Планка (Гейдельберг, Німеччина) докторів Райнера Гроге та Рюдигера Вольфрума. Нова редколегія сприяла розширенню коментарів і порівняльних нотаток, доданий аналіз історичних, політичних та економічних факторів, які впливають на конституційні процеси. До кожної конституції додається докладна бібліографія для подальшого читання і дослідження. Постійно оновлюваний¹ і чітко організований збірник вважається зразковим для видань цього роду і є ідеальною базою для порівняльного вивчення конституційного права.

Новелою останніх років є публікація джерельного дослідження «Constitutions of Dependencies and Territories» з коментованими текстами 144 конституцій державних утворень у складі федеративних держав та залежних територій². Автором коментарів є П. Раворт — почесний професор Школи бізнесу, економіки та права Університету Альберти (Канада)³. Видання характеризується високим науковим та організаційним рівнем та органічно вписалося в оксфордську систему джерельних юридичних публікацій⁴.

Окремим блоком конституційного законодавства, яке публікує видавництво Оксфордського університету, виокремлено базу даних «Конституційне законодавство США» (UCL). У ній розміщені історичні і сучасні версії федеральної Конституції США та конституцій окремих штатів. Докладні коментарі та істо-

ричні довідки надають цінний контекст конституційним документам і створюють комплексний дослідницький ресурс для вивчення змісту, історії та сучасних тенденцій конституціоналізму у США⁵. Цей ресурс постійно оновлюється з урахуванням внесених до конституцій змін, щодо яких ведеться спеціальний реєстр — USC Update⁶. Електронна база «Конституційне законодавство США» тісно пов'язана з друкованою серією досліджень «Оксфордські коментарі конституцій штатів Сполучених Штатів» (Oxford Commentaries on the State Constitutions of the United States)⁷.

Отже, можна констатувати, що велика копітка робота видавництва Оксфордського університету щодо публікації конституційних джерел забезпечує юристам першокласні можливості для професійного дослідження проблем конституційного права.

У електронній платформі «Oxford Constitutional Law» третім складовим елементом визначена «Енциклопедія порівняльного конституційного права Макса Планка» (Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law)⁸. Але це видання за характером суттєво відрізняється від двох попередніх елементів, охарактеризованих вище. Тут немає оригінальних конституційних текстів, тобто першоджерел у класичному їх розумінні. Енциклопедія розкриває основні поняття конституційного права, містить статті аналітичного і просвітницького характе-

¹ Щороку виходить 9 випусків релізів оновлень.

² Raworth P. *Constitutions of Dependencies and Territories*. URL: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-dependencies-and-territories-9780379002782?lang=en&cc=ua#>.

³ Первісно книга була опублікована у видавництві Oceana Publications Inc. (США), акції якого видавництво Оксфордського університету придбало у 2005 р.

⁴ Oxford Constitutional Law. From the Editor. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/page/editor-letter-oscw>.

⁵ Welcome to US Constitutional Law. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/>.

⁶ Останні зміни див.: USC Update. September 6, 2019. For August 2019, US Constitutional Law adds 3 new documents. Constitution of the State of Maryland: September 18, 1867 (as Amended to November 6, 2018); Constitution of the State of New Hampshire: October 31, 1783 (as Amended to December 5, 2018); Constitution of the State of New Mexico: January 21, 1911 (as Amended to November 6, 2018). URL: <https://oxcon.ouplaw.com/oxlaw/newsitem/854/oxconuse-update>.

⁷ Серед новітніх публікацій серії див.: Miller S., Stark J. *The Wisconsin State Constitution*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press: 2019. 328 p. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780190927714.001.0001/law-9780190927714>.

⁸ Welcome to the Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/home/MPECCOL>.

ру, які пропонують викладення основних тем і проблем сучасного конституційного права в порівняльному контексті¹. Перший випуск *Енциклопедії* відбувся 27 квітня 2017 р. з публікацією 70 тематичних статей. Заплановано, що щорічно буде додаватися 80—100 статей, а повний комплект має налічувати близько 600 статей. На жовтень 2019 р. опубліковано 207 статей², іде постійна робота над створенням, рецензуванням та редагуванням наступних. Видання базується на участі дослідників з Інституту порівняльного публічного права та міжнародного права ім. Макса Планка³ (звідти і назва *Енциклопедії*). Але до редакційної колегії і написання статей залучені вчені-конституціоналісти інших країн⁴, що забезпечує високий рівень наукового висвітлення тем і сприяє глибокому розкриттю сутності, характеру, історії і сучасного розвитку конституційного права з глобальної точки зору.

Близькими до *Енциклопедії порівняльного конституційного права* за змістом і спрямованістю є так звані *Оксфордські довідники (Oxford Handbooks)*⁵. Як визначено у редакційних поясненнях, вони пропонують сучасні огляди оригінальних досліджень у певній предметній сфері, написані провідними вченими, аналізують різні точки зору і надають науковцям нові перспективи для майбутніх досліджень. Саме так побудований *«Оксфордський довідник з порів-*

*няльного конституційного права»*⁶, виданий за редакцією двох провідних західних конституціоналістів М. Розенфельда та А. Шайо. Змістовний і великий за обсягом (1423 сторінки), *Довідник* є першим всебічним виданням у галузі порівняльного конституційного права, забезпечує дорожню карту до сучасного стану досліджень конституційних прав і прав людини, представляє глобальну картину концепцій, інституцій та процесів конституційного розвитку. Серед авторів видання вчені зі світовою популярністю — Р. Алексі, А. фон Богданді, Д. Грім, М. Тушнет, Р. Гаргарела, А. Барак, Е. Барендт, С. Чоудрі, Г. Халмаї та інші.

До такого ж типу фундаментальних академічних видань належить *«Оксфордський довідник Конституції США»*⁷. Він містить наукову характеристику Конституції США з історичної, політичної та юридичної точки зору, визначає її роль у політичній системі та культурі країни. Увага зосереджена також на висвітленні актуальних тем конституційної науки США, надається критичне осмислення наукової літератури, пов'язаної з конституційним розвитком і перспективами конституціоналізму у Сполучених Штатах. Тематика даного видання розширена у *Довіднику*, присвяченому Конгресу США⁸.

Аналогічні видання є щодо Конституцій Канади⁹, Індії¹⁰, права Європейсько-

¹ Про зміст і сутність видання див.: Frequently Asked Questions for Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/page/faqs-mpeccol/faqs>.

² Див. перелік: Articles on Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/page/mpeccol-articles>.

³ Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law. URL: https://ru.qwertyu.wiki/wiki/Max_Planck_Institute_for_Comparative_Public_Law_and_International_Law.

⁴ Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. General Editors & Advisory Board. URL: <https://oxcon.oup.com/page/about-the-editors>.

⁵ Слово «handbook» в перекладі з англійської має декілька значень — «довідник», «керівництво», «посібник», «збірник».

⁶ The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law /ed. by Michel Rosenfeld and Andras Sajó. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1424 p.

⁷ The Oxford Handbook of the U.S. Constitution /ed. by Mark Tushnet, Sanford Levinson, and Mark A. Graber. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1112 p.

⁸ The Oxford Handbook of the American Congress /ed. by George C. Edwards III, Frances E. Lee, and Eric Schickler. Oxford: Oxford University Press, 2011. 929 p.

⁹ The Oxford Handbook of the Canadian Constitution /ed. by Peter Oliver, Patrick Macklem, and Nathalie Des Rosiers. Oxford: Oxford University Press, 2017. 1168 p.

¹⁰ The Oxford Handbook of the Indian Constitution /ed. by Sujit Choudhry, Madhav Khosla, and Pratap Bhanu Mehta. Oxford: Oxford University Press, 2016. 1120 p.

го Союзу¹, а також проблем і явищ, пов'язаних із конституційним розвитком (свободи², деліберативної демократії³, прав людини⁴, місцевого самоврядування⁵).

Новим явищем у практиці видавництва Оксфордського університету стала публікація серії «*Стелленбошські довідники з конституційного права Африки*»⁶. Конституційний розвиток Африканського континенту довгий час залишався поза зоною дослідницького інтересу світової конституціоналістики. В останні роки завдяки активній діяльності вчених Стелленбошського університету (ПАР) були підготовлені три томи серії — «Конституційні судові рішення в Африці»⁷, «Розподіл влад у африканському конституціоналізмі»⁸, «Децентралізація і конституціоналізм в Африці»⁹.

Слід відмітити, що видавництво у визначенні номенклатури видань з конституційного права все активніше виходить за межі Європи і англо-саксонського світу і друкує дослідження щодо інших регіонів — Південної Америки¹⁰, Арабського Сходу¹¹, Південно-Східної Азії¹².

Однак у цілому, як і раніше, переважають дослідження і навчальні матеріали стосовно конституційних процесів у Англії, США, європейських країнах та Європейському Союзі. Американський напрям при цьому є провідним. Він представлений у декількох серіях, налічує публікації узагальнюючого характеру¹³ і монографії з окремих питань, часом вельми критичної спрямованості¹⁴. Центральною темою досліджень американських конституціоналістів залишаються

¹ The Oxford Handbook of European Union Law / ed. by Anthony Arnall and Damian Chalmers. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1072 p.

² The Oxford Handbook of Freedom / ed. by David Schmidtz, Carmen E. Pavel. Oxford: Oxford University Press, 2018. 533 p.

³ The Oxford Handbook of Deliberative Democracy / ed. by Andre Bächtiger, John S. Dryzek, Jane Mansbridge, and Mark E. Warren. Oxford: Oxford University Press, 2018. 976 p.

⁴ The Oxford Handbook of International Human Rights Law / ed. by Dinah Shelton. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1078 p.

⁵ The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe / ed. by John Loughlin, Frank Hendriks, and Anders Lidström. Oxford: Oxford University Press, 2010. 812 p.

⁶ Stellenbosch Handbooks in African Constitutional Law. URL: <https://global.oup.com/academic/content/series/s/stellenbosch-handbooks-in-african-constitutional-law-shacl/?cc=ua&lang=en>.

⁷ Constitutional Adjudication in Africa / ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2017. 416 p.

⁸ Separation of Powers in African Constitutionalism / ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2016. 448 p.

⁹ Decentralization and Constitutionalism in Africa / ed. by Charles M. Fombad and Nico Steytler. Oxford: Oxford University Press, 2019. 648 p.

¹⁰ Transformative Constitutionalism in Latin America. The Emergence of a New Ius Commune / ed. by Armin von Bogdandy, Eduardo Ferrer Mac-Gregor, Mariela Morales Antoniazzi, Flavia Piovesan, and Ximena Soley. Oxford: Oxford University Press, 2017. 446 p.; Roberto Gargarella. Latin American Constitutionalism, 1810-2010. The Engine Room of the Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2013. 298 p.; Colombian Constitutional Law. Leading Cases / ed. by Manuel José Cepeda Espinosa and David Landau. Oxford: Oxford University Press, 2017. 448 p.

¹¹ Rainer Grote and Tilmann J. Röder. Constitutionalism, Human Rights, and Islam after the Arab Spring. Oxford: Oxford University Press, 2016. 992 p.

¹² Khilnani S., Raghavan V., Thiruvengadam A. Comparative Constitutionalism in South Asia. Oxford: Oxford University Press, 2016. 416 p. Дане дослідження вважається інноваційним і отримало високу оцінку в академічних колах.

¹³ Epps G. American Epic. Reading the US Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2015. 304 p.; Strauss D.A. The Living Constitution. Inalienable Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010. 176 p.; Bodenhamer D.J. The Revolutionary Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2012. 296 p.

¹⁴ Wilkinson H.J. Cosmic Constitutional Theory. Why Americans are Losing Their Inalienable Rights to Self-Governance. Oxford: Oxford University Press, 2012. 176 p.; Schwartz D.S. The Spirit of the Constitution. John Marshall and the 200-year Odyssey of McCulloch v. Maryland. Oxford: Oxford University Press, 2019. 344 p.

питання тлумачення¹ конституції та діяльність Верховного Суду².

Якщо відійти, так би мовити, від територіального принципу, то стосовно проблематики видань Оксфордського університету з конституційного права можна виділити такі тематичні блоки: а) порівняльно-правові конституційні дослідження; б) аналіз конституціоналізму в рамках класичного доктринального дискурсу (складові елементи конституціоналізму, конституціоналізм у філософському вимірі, проблеми соціального контексту сучасного конституціоналізму); в) глобалізація права і явища глобального (транснаціонального, наднаціонального) конституціоналізму. Це розмежування в достатній мірі умовне, бо в конкретному виданні можуть бути висвітлені дві або більше проблеми. У нашому подальшому аналізі ми торкнемося перших двох блоків, зважаючи на те, що проблеми глобального конституціоналізму тісно пов'язані з проблематикою міжнародного права і потребують окремого ґрунтового підходу.

У редакційному коментарі серії «Оксфордський компаративний конституціоналізм» вказується на загальноновизнану в юридичному середовищі актуальність порівняльного конституційного права, до якого останнім часом спостерігається все більший науковий інтерес. Він викликаний значною практичною актуальністю напрямку: зустрічаючись з питан-

нями щодо розробки та тлумачення конституцій, урядовці і судді вищих судових інстанцій «все частіше шукають допомоги та натхнення за кордоном».

Саме про таку суттєву актуальність порівняльного права йдеться у монографії професора університету Торонто Рана Гіршля (Ran Hirschl) «Порівняльні питання. Відродження порівняльного конституційного права»³. Книга отримала спеціальну премію Американської асоціації політичних наук (Winner of the 2015 APSA C. Herman Pritchett Award for the best book on law & courts).

Серед монографічних робіт з цієї тематики привертає увагу унікальне видання класика юридичної думки — англійського правознавця А. Дайсі «Компаративний конституціоналізм»⁴, яке включило значну частину раніше не опублікованих лекцій ученого⁵. Новим виданням вишла також класична робота С. Е. Файнера «П'ять конституцій» з новими матеріалами його послідовників⁶.

Теоретичний порівняльний аналіз конституційних змін у різних країнах пропонується в монографії відомого німецького вченого проф. А. Бенца⁷. Порівняльний аналіз діяльності федеральних конституційних судів федеративних держав (Австралія, Канада, Німеччина, Індія, Південна Африка, США) міститься у збірнику статей провідних західних юристів за редакцією Д. Голдсфорсі⁸.

Порівняльний підхід усе частіше ви-

¹ Fleming J.E. *Fidelity to Our Imperfect Constitution. For Moral Reading and against Originalism*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 264 p.; Greenawalt K. *Interpreting the Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 512 p.; Lackland H. Bloom Jr *Methods of Interpretation. How the Supreme Court Reads the Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 592 p.

² У цьому плані відзначимо цікавий інсайдерський погляд на роботу Суду С. Брейєра: Breyer S. *America's Supreme Court. Making Democracy Work*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 288 p.

³ Hirschl R. *Comparative Matters. The Renaissance of Comparative Constitutional Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 304 p.

⁴ Dicey A. V. *Comparative Constitutionalism* / ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 402 p.

⁵ Ще одне видання Дайсі: Dicey A. V. *The Law of the Constitution* /ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 572 p.

⁶ Finer S. E., Bogdanor V., Rudden B. *Comparing Constitutions*. Oxford: Clarendon Press, 1995. 408 p.

⁷ Benz A. *Constitutional Policy in Multilevel Government. The Art of Keeping the Balance*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 288 p.

⁸ *Interpreting Constitutions. A Comparative Study* /ed. by Jeffrey Goldsworthy. Oxford: Oxford University Press, 2007. 384 p.

користується при аналізі суто національних конституційних явищ або інституцій, наприклад, при визначенні конституційних підвалин управління економікою Великої Британії¹ або діяльності Конституційного суду Італії². Є і протилежні приклади, коли простежується вплив конституціоналізму окремої держави на конституційні системи інших країн. Про це йдеться в монографії Мікаелі Хейлброннер³ відносно глобального впливу німецького конституціоналізму, особливо на правові системи США, Південної Африки і Японії.

Серія «Оксфордська конституційна теорія» налічує більше 40 найменувань видань. Редакторами серії є відомі правознавці проф. М. Лафлін (Лондонська школа економіки), проф. Д. П. МакКормік (Чиказький університет), проф. Н. Уокер (Едінбурзький університет). Завдяки їх зусиллям серія зарекомендувала себе як важливий орієнтир для теоретичних роздумів про сутність і майбутнє конституційного права. Більшість монографій цієї серії носять новаторський характер і покликані стимулювати подальші інновації в цій галузі знання. Публікації знайомлять з різними точками зору, пропонують різні методологічні підходи до дослідження. Селективна робота редакторів дозволяє шляхом перекладу англійською мовою публікувати кращі дослідження, які первісно були написані іншими мовами. Їх кількість і якість є свідомством зростаючого інтересу до конституцій, конституційних методів правового регулювання і конституційного права.

Як своєрідну сучасну енциклопедію теорії конституційного права можна визначити роботу німецького конституціо-

наліста Д. Грімма «Конституціоналізм. Минуле, сьогодні і майбутнє»⁴. У ній знайшли відображення теоретичні та історико-правові аспекти сучасного конституціоналізму, зокрема, походження і трансформація концепції конституціоналізму, роль фундаментальних прав у сучасному суспільстві і їх інтерпретація Конституційним судом Німеччини, загальна значимість діяльності конституційних судів у демократичному процесі, вплив конституцій на суспільство (реалізація конституційної програми), конституційні реформи та інші.

У видавництві Оксфордського університету був опублікований англійський переклад класичної роботи Р. Алексі «Теорія конституційних прав» з передмовою перекладача Д. Ріверса⁵. Автор у післямові відзначив зроблені уточнення до попередньої редакції 1985 р. Видання сприяло розширенню читацької аудиторії для німецького вченого і було оцінено «як одне з найбільш проникливих та аналітично уточнених і впливових загальних положень про конституційні права».

Блискуче використаний Р. Алексі метод інтегрування правового і філософського аналізу при дослідженні прав людини був застосований англійським правознавцем К. Моллером⁶ для вивчення сучасних доктрин і новітніх явищ у сфері прав людини і конституційних прав, як-от: інфляція прав, горизонтальний ефект, позитивні зобов'язання, розповсюдження соціально-економічних прав. Щодо останніх американська вчена К. Янг простежує процеси сучасного швидкого юридичного розширення соціально-економічних прав у різних юрисдикціях світу і вплив цього на пуб-

¹ Prosser T. *The Economic Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2014. 304 p.

² Barsotti V., Carozza P. G., Cartabia M., Simoncini A. *Italian Constitutional Justice in Global Context*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 328 p.

³ Nailbronner M. *Traditions and Transformations. The Rise of German Constitutionalism*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 211 p.

⁴ Grimm D. *Constitutionalism. Past, Present, and Future*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 400 p. (Нове видання в м'якій обкладинці опубліковано в 2019 р.).

⁵ Alexy R. *Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 516 p.

⁶ Möller K. *The Global Model of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 233 p.

лічне право і конституційну теорію¹. Вона стверджує, що теорія конституціоналізму дає можливість теоретичного обґрунтування узгодження економічних і соціальних прав з громадянськими та надання їм конституційного захисту.

У монографії Лоренцо Зукка (Lorenzo Zucca) «Конституційні дилеми. Конфлікти основних прав у Європі і США»² конкуренція прав розглянута як одне з основних питань сучасних філософії права і конституційної теорії. Одночасно порушуються питання обмеження прав та співвідношення етичних норм і закону. Тема конфлікту прав та конституційних обмежень отримала цікаву інтерпретацію у роботі проф. Каліфорнійського університету А. Бхагвата «Міф про права. Цілі та межі конституційних прав»³. Міфом називає автор думку, що основні права захищають автономію людини. Висловлюється провокативна теза, що основною метою та дією конституційних прав у нашому суспільстві є структуризація. Ці права стримують владу, щоб підтримувати рівновагу між громадянами та державою, а також належну обмежену роль держави у суспільстві.

Серед питань конституційної догматики, висвітлених у полемічних виданнях серії «Оксфордська конституційна теорія», зазначимо дослідження Я. Рознаї (Y. Roznai) про сутність і роль поправок до конституцій (сама назва спрямована на дискусію — «Неконституційні кон-

ституційні поправки»⁴) та збірник статей про роль концепції підзвітності у конституційному праві⁵. По-новому показати вплив на сучасну конституційну теорію контраверсійних ідей Карла Шмітта зробив спробу американський учений Б. Шупманн⁶. Феномену установчої влади присвячений змістовний та інтелектуально насичений збірник статей «Парадокс конституціоналізму. Установча влада і конституційна форма»⁷, який зібрав під однією обкладинкою кращих світових конституціоналістів.

Амбітне завдання переосмислення традиційних понять конституційного права поставив молодий дослідник з Карлтонського університету (Канада) Зоран Оклопчич у роботі «Поза людьми»⁸. Рецензенти відмічають, що «книга є ерудованою та захоплюючою подорожжю через потужні, складні та часто суперечливі соціальні явища». «Поза людьми» є провокаційним, оригінальним та написаним у дусі драми твором. Керуючись прагненням до оновлення дисципліни, З. Оклопчич представляє вражаючу панораму нових ідей та сильну полеміку проти загальноприйнятої теоретизації про складові влади». Однак сенсації не сталося. Оцінки реального наукового внеску автора є дуже стриманими.

Інноваційне дослідження іншого автора — проф. А. Арато⁹, навпаки, було сприйнято дуже позитивно. Відомий і шанований учений, аналізуючи консти-

¹ Young K. G. *Constituting Economic and Social Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 384 p.

² Zucca L. *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 206 p.

³ Bhagwat A. *The Myth of Rights. The Purposes and Limits of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 310 p.

⁴ Roznai Y. *Unconstitutional Constitutional Amendments. The Limits of Amendment Powers*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 368 p.

⁵ *Accountability in the Contemporary Constitution* / ed. by Nicholas Bamforth and Peter Leyland. Oxford: Oxford University Press, 2013. 432 p.

⁶ Schupmann B. A. *Carl Schmitt's State and Constitutional Theory. A Critical Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 256 p.

⁷ *The Paradox of Constitutionalism. Constituent Power and Constitutional Form* / ed. by Martin Loughlin and Neil Walker. Oxford: Oxford University Press, 2008. 392 p.

⁸ Oklopčic Z. *Beyond the People. Social Imaginary and Constituent Imagination*. Oxford: Oxford University Press, 2018. 416 p.

⁹ Arato A. *Post Sovereign Constitution Making. Learning and Legitimacy*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 320 p.

туційні реформи останнього часу (зокрема у Турції та країнах Східної Європи) поставив питання про появу нової «пост суверенної» парадигми створення конституцій, яка відрізняється як від французької суверенної моделі, так і американської антиномічної моделі. Досліджено також роль популізму у становленні нових правил конституційного будівництва.

Однією з усталених і практично значимих тем конституційної догматики є інтерпретація конституцій і теоретичні підвалини діяльності конституційних судів. У цьому плані всі представлені в Оксфордському видавництві дослідження на цю тему в якості вихідного методологічного принципу спираються на думку Р. Дворкіна, що достовірність інтерпретації конституції потребує об'єднання (злиття) конституційного права та моральної філософії. Самі назви книг свід-

чать, що це стало імперативом конституційної теорії сьогодення — «Конституційний етос» О. Цесіса¹, «Метаетика конституційних судових рішень» Боско Тріпковича². Звертає увагу, що в багатьох теоретичних дослідженнях значна частина присвячується практичним рекомендаціям з вирішення конкретних видів справ³.

Завершуючи огляд, зазначимо, що видання Оксфордського університету акумулюють основні досягнення світової правничої науки в галузі конституційного права. Багато з охарактеризованих видань доступні на спеціальному онлайн-ресурсі «Oxford Scholarship Online». Видавництво, окрім наукових досліджень, випускає інноваційні підручники з конституційного права та академічний журнал «International Journal of Constitutional Law». Але це вже — теми іншої аналітики.

Бочарова Н. В. Конституціоналістика в издательстве Оксфордского университета.

Статья размещена в новой рубрике журнала «Современный зарубежный конституционализм», которую ведет д. ю. н., проф. М. А. Баймуратов. Во вступительном слове проф. М. А. Баймуратов отмечает необходимость в условиях евроинтеграционного развития Украины знания новейших методологических подходов и теоретических наработок ведущих мировых специалистов в области конституционного права. В связи с этим в дальнейшем предполагается на страницах журнала освещать изучение конституционного права в зарубежных странах, публикационную активность и деятельность научных центров, связанных с проблемами конституционного права. Первая публикация из серии запланированных Н. В. Бочаровой посвящена характеристике изданий по конституционному праву одного из крупнейших университетских издательств мира — Оксфордского университета. Анализируется созданная уникальная база источников по конституционному праву, серийные справочные издания, в частности, фундаментальная «Энциклопедия сравнительного конституционного права Макса Планка». Дана характеристика литературы по таким тематическим блокам: а) сравнительно-правовые конституционные исследования; б) анализ конституционализма в рамках классического доктринального дискурса (составляющие элементы конституционализма, конституционализм в философском измерении, проблемы социального контекста современного конституционализма). Научная редакция статьи осуществлена М. А. Баймуратовим.

¹ Tsesis A. Constitutional Ethos. Liberal Equality for the Common Good. Oxford: Oxford University Press, 2017. 216 p.

² Tripkovic B. The Metaethics of Constitutional Adjudication. Oxford: Oxford University Press, 2017. 272 p.

³ Barber S. A., Fleming J. E. Constitutional Interpretation. The Basic Questions. Published to Oxford Scholarship Online 2009. URL: <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195328578.001.0001/acprof-9780195328578>.

Ключевые слова: *издательство Оксфордского университета, конституционалистика, конституционное право.*

Bocharova N. V. Constitutionalism at Oxford University Press.

The article is placed in a new section of the journal «Modern Foreign Constitutionalism», which is conducted by Doctor of Law, Prof. M. A. Baymuratov. In the opening address of prof. M. A. Baymuratov notes the need for the conditions of Ukraine's European integration development to know the latest methodological approaches and theoretical best practices of the world's leading experts in the field of constitutional law. In this regard, in the future it is planned to cover the study of constitutional law in foreign countries, the publication activity and the activity of scientific centers related to constitutional law issues on the pages of the journal. The first publication by N. V. Bocharova is devoted to the characterization of publications on constitutional law of one of the largest university publishing houses in the world — Oxford University. The author analyzes a unique base of sources on constitutional law, serial reference publications, in particular, the fundamental «Max Plank Encyclopedia of Comparative Constitutional Law». The characteristics of the literature on the following thematic blocks are given: a) comparative legal constitutional research; b) analysis of constitutionalism in the framework of classical doctrinal discourse (constituent elements of constitutionalism, constitutionalism in the philosophical dimension, the problems of the social context of modern constitutionalism). Scientific edition of the article by M. A. Baymuratov.

Key words: *Oxford University Press, constitutionalism, constitutional right.*